



**ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ**

**2011**



## ПРЕДГОВОР

Транспарентност Македонија (ТМ) и во 2011 г. продолжи редовно и непосредно да ги следи состојбите во врска со борбата против корупцијата и криминалот, како и состојбата со транспарентноста во општеството и во функционирањето на државните органи и другите институции кои располагаат и трошат јавни пари или други јавни средства и ресурси во Република Македонија. Стручниот тим на ТМ, составен од повеќе јавно и академски потврдени експерти, континуирано ја анализира и ја опсервира состојбата, следејќи ги шесте антикорупциски столбови: економскиот и финансискиот систем; политичкиот систем (Собранието и политичките партии); јавната администрација и локалната самоуправа; граѓанскиот сектор, медиумите, меѓународната заедница; правосудството, и институциите кои се надлежни за надзор.

Како резултат на континуираното следење на состојбите во повеќе области поврзани со неправилностите, кршењето на законските и на другите процедури, сомневањата за извршени коруптивни и криминални дела или за недостиг на транспарентност и јавност во работата на државата и нејзините органи и институции, ТМ објави два двомесечни извештаја (јануари–февруари и јули–август 2011 г.), осум месечни извештаи (март, април, мај, јуни, септември, октомври, ноември и декември) и 4 посебни соопштенија до јавноста, наведувајќи стотина конкретни случаи, но и феномени и системски тенденции од областите коишто беа предмет на опсервација.

Овие извештаи дадоа детален пресек на повеќето недостатоци што се појавија во функционирањето на сите три гранки на власта, нудејќи конкретни препораки и совети во областа на одговорното и законското антикорупциско работење. Намерата на ваквата интензивна мониторинг-активност е актерите во македонската политика, надлежните државни органи и институции, како и граѓаните, конструктивно да ги сфатат овие јавни укажувања, предупредувања и препораки, како еден континуиран и објективен механизам за следење на состојбите во Република Македонија во областа на транспарентноста во општеството и борбата против криминалот и корупцијата.

Во оваа смисла, и овој годишен извештај претставува селекција, но истовремено и симбиоза на најважните настани во повеќето области, интегрирани во повеќе тематски и логички целини, со цел полесно да се следат и систематизираат различните случувања во изминатата година, кои се тесно поврзани со феномените што беа предмет на месечна опсервација. Целна публика на овој годишен извештај не се само стручната и експертската јавност во РМ, туку и поширокиот граѓански аудиториум, кој со право е заинтересиран за тоа како се креираат политиките, како се трошат јавните пари и како се спорведуваат законите во областа на борбата против корупцијата и организираниот криминал во РМ.

Проектот „Месечни извештаи за состојбата во борбата против корупцијата и криминалот и транспарентноста во општеството“ е финансиски поддржан од Фондацијата отворено општество – Македонија.

## Мисија

Држава во која владее правото, а владата, политиката, бизнисот, граѓанското општество и секојдневниот живот на луѓето се без корупција.

## Вредности

Транспарентност, одговорност, солидарност, смелост, правичност, демократија, интегритет.

## Членови на Управен одбор

М-р Наталија Поповска — претседател

Џевдет Хајредини — потпретседател

М-р Сашо Орданоски

Сашо Клековски

Проф. Д-р Ванчо Узунов

Мирчр Чеkreци

М-р Суад Миссини

Вања Михјлова

Небојша Захариески

## Членови на експертска група

Драган Малиновски

М-р Суад Миссини

Вања Михајлова

М-р Сашо Орданоски

Доц. Д-р Предраг Трпески

Проф. Д-р Гордан Калаџиџев

## Извршен директор

Ана Јаневска Делева

## Издава

Транспарентност Македонија

Бул. Илинден бр. 50

1000 Скопје

Тел/факс 02/3121100

info@transparentnost-mk.org.mk

www.transparentnost-mk.org.mk

Печати: Аркус Дизајн

## I. ДЕМОКРАТИЈА

### I.1. Антикорупциски молк

Според официјалните наоди на Државниот завод за статистика (ДЗС), граѓаните на РМ годишно плаќаат **една милијарда евра** за мито, кое им е побарано или на кое тие се согласиле. Исто така, според Годишниот извештај на ДЗР за 2010, за набљудуваните расходи на 169 институции во вредност од околу 1,5 милијарди евра, ревизорите дале негативно мислење за **500 милиони евра**, што значи дека според нив овие пари се потрошени ненаменски и незаконски. За дополнителни **355 милиони евра**, ревизорите изразиле резерва во врска со тоа како се трошени. Така, според ДЗР, речиси 70% од набљудуваниот износ се потрошени на сомнителен начин (оспорени се 855 милиони евра, наспроти одобрените 573 милиони евра).

Сепак, дури и овие поразителни наоди на официјалните државни органи не претставуваат мотив надлежните органи на прогонот да преземат мерки што се во нивна надлежност. Од Обвинителството нема информација којашто посочува дека оваа институција работи на кој било од наодите на ДЗР. Ваквото континуирано (не)постапување на оваа институција води до заклучокот дека постои комплетна парализа на правниот поредок што треба да ги штити интересите на државата и на општеството. Но затоа, со т.н. „распределба“ на буџетските средства изготвена од Министерството за финансии, Обвинителството во 2011 доби 500 илјади евра повеќе од планираното — и тоа само за плати!

Ваквата ситуација наведува на тоа дека Република Македонија полека, но сигурно, ја губи битката со корупцијата. Таквиот епилог не е случаен, бидејќи актуелната власт веќе подолго време систематски работи на разорување на институционалната структура, воспоставена со закон, за борба со корупцијата. Државната комисија за спречување на корупцијата веќе одамна е исполитизирана до крајни граници, така што од ова регулаторно тело, објективно, не може да се очекува никаков придонес во антикорупциските активности. Од активен двигател и креатор на антикорупциските политики, ДКСК се претвори во обезличена институција, затворена сама во себе, со изгубен идентитет во општествениот систем. За жал, сегашните состојбите во ДКСК ги потврдија стравувањата на дел од стручната јавност дека со професионализацијата на мандатот на нејзините членови оваа институција целосно ќе се бирократизира, а на тој начин ќе се отапи и нејзиното острило, коешто повремено ја красеше во минатото. ТМ ја изразува својата загриженост за актуелната

состојба на апатија и молк што владее кај официјалните фактори на антикорупциската борба. Сметаме дека главната причина за тоа лежи во крајно неодговорното и пасивно однесување на ДКСК, со оглед на тоа дека ова регулаторно тело е формирано со цел да ги креира и да ги спроведува антикорупциските активности, на начин што ќе анимира транспарентност и отчетност во работата кај носителите на власта.

Во 2011 г., ТМ ги повика актуелните членови на ДКСК, кои сега имаат професионален статус во Комисијата, да дадат одговор пред јавноста за тоа на кој начин ја заработуваат својата плата, односно на што ги трошат 8-те часа во текот на работниот ден? За жал, на ова прашање не добивме одговор! (графикон 1)

## 1.2. Медиуми

Во 2011 г. продолжија исклучително негативните трендови во медиумите и во медиумската индустрија во Македонија, коишто влијаеја мошне негативно на состојбите со транспарентноста во државата. Покрај затворањето на **ТВ А1**, неделникот **Глобус**, дневните весници **Шпиц** и **Време**, на списокот на медиуми што ја прекинаа својата работа во 2011 г. се најдоа и неделникот **Форум**, месечникот **Лајф магазин**, новинската агенција **Макфакс**... Ваквата состојба со медиумите дополнително го стеснува просторот за јавен критички осврт врз работењето на Владата на Република Македонија и нејзиниот докажан афинитет за нетранспарентно трошење на јавните средства и кроење на јавните политики подалеку од очите на јавноста.

Транспарентност Македонија повторно укажува на тоа дека ваквите состојби се резултат (и) на повеќегодишната политика на власта во областа на медиумите и медиумскиот бизнис, што се карактеризира со:

- селективна примена на правните и на финансиските мерки кои задираат длабоко во принципите на лојалната конкуренција на пазарот и владеењето на правната држава за секого подеднакво;
- селективно, нерамномерно и нетранспарентно дистрибуирање на големи финансиски средства од државните фондови за маркетиншка поддршка на одредени медиуми, наклонети кон политиките на власта, што ја поткопува финансиската моќ и пазарната позиција на медиумите кои не ја поддржуваат беспоговорно политиката на власта;
- силни заемни лични, политички и бизнис врски меѓу елитата на власт и некои од најкрупните медиумски сопственици, честопати придружени со оправдани сомневања за криминал и корупција, што води до задушвање на слободата на

графикон 1



## СЛУЧАЈ „750.000 ЕВРА ВО ШИШЕ“

Во неколку извештаи на ТМ во 2011 г. беше укажано на можните последици од пасивниот однос на надлежните институции во поглед на скандалот „750.000 евра во шише“, пронајдени од унгарските погранични власти во службеното возило на фирмата Медија принт Македонија (МПМ). Сомневањата беа насочени во правец на можен договор меѓу државните инстанци кои треба да го гонат евентуалниот криминал и раководството на компанијата, а со последици по уредувачката политика на весниците кои се во сопственост на МПМ.

Случувањата како да ги потврдија изречените сомневања: дневните весници на МПМ целосно беа окупирани со огласи на ВМРО-ДПМНЕ и на разни државни органи. Паралелно на тоа, се заокружи процесот на смени на уредничкиот и колумнистичкиот состав во весникот „Дневник“, особено на оние кои негуваа критички став кон актуелната власт. Нивните места ги зазедоа текстовите од пратениците на ВМРО-ДПМНЕ и уредувачки коментари со критики упатени кон опозицијата.

ТМ нема намера, ниту пак право да се меша во уредувачката или во деловната политика на кој било приватен медиум, какви што се изданијата на МПМ. Но, уште еднаш ја потенциравме коинциденцијата на настаните, коишто вклучуваат евентуално толерирање на криминалните активности од страна на државните институции како средство за притисок врз уредувачката и деловната политика на медиумите во Македонија. Притоа, случајот со МПМ не е ни прв, а ни единствен во кој може да се зборува за вакви сомневања.

- изразувањето, нарушување на професионалните новинарски стандарди и цензурирање на новинарскиот труд во тие медиуми;
- грубо мешање и притисоци во работата на независните регулаторни тела што се занимаваат со различни аспекти на функционирањето на медиумите;
- претворање на јавниот сервис – Македонската радио-телевизија – во најприземно пропагандно средство на власта;
- разновидни притисоци врз слободата на печатот, притисоци со правни средства и политички закани, со закани за отпуштања од работа, јавни шиканирања на одредени новинари преку провладините медиуми и државните портпароли, нееднаков третман во дистрибуцијата на информации, затвореност на изворите за критички настроеното новинарство итн.

Сево ова ја оцртува јасната идеолошка и бизнис стратегија на власта во сферата на медиумското дејствување во Македонија. Кога станува збор за слободата на медиумите и печатот, државата се најде на речиси сите релевантни меѓународни „црни листи“.

Така, **Фридам хаус** оцени дека демократијата во Македонија назадува на сите полиња, но дека „слободата на медиумите страдаше од остриите пречки во 2010 година“, а таквата состојба продолжува и во 2011, што ќе резултира со уште полоши оценки. **Амнести интернешнл** апелираше до македонските власти „да престанат со нивните обиди да ја згаснат слободата на изразување во земјата“, обвинувајќи дека „премиерот Никола Груевски и Владата го користат својот мандат како изговор за да продолжат да ги изолираат, маргинализираат и замолкнуваат медиумите коишто се критички настроени кон нив“. **Меѓународната и Европската федерација на новинарите** издадоа заедничко соопштение (што е „успех“ само по себе!) со поразителна констатација дека „во Македонија е неподносливо да се работи како новинар“, бидејќи македонските новинари „се изложени на огромен притисок од страна на политичарите и сопствениците на медиумите“. Медиумската организација за Југоисточна Европа (**СЕЕМО**), инаку филијала на **Меѓународниот прес-институт**, неколкупати даваше јавни соопштенија (а потоа испрати и своја „инспекција“ во земјата), порачувајќи дека „уште од почетокот на 2011 година критичките гласови во Македонија се замолчуваат преку затворање на медиумите, селективни истраги против сопствениците (поврзани со даноците), селективно доделување реклами спонзорирани од Владата, притисок врз компаниите, работни спорови, самоцензура, страв од губење на работното место и други форми на притисок“. **ОБСЕ**, преку својата претставничка за слободата на медиумите Дуња Мијатовиќ, која поради сериозноста на состојбите во октомври 2011 лично престојуваше во Скопје, во неколку наврати и по разни основи изрази

голема загриженост („ситуацијата се влошува“) за слободата на медиумите. Во ноември, Македонија ја посети повеќечлена делегација на **Меѓународната партнерска групација за слобода на говорот**, во која влегуваат десетина клучни меѓународни организации од оваа сфера (од **Артикал 19** до меѓународниот **Индекс на цензура**), и на крајот од својот престој својот став за скандалозната состојба на медиумите го формулираше во извештај со 13 конкретни точки, во кои главни неславни „свезди“ се г. Никола Груевски и однесувањето на неговата власт. Конечно, содржината на редовниот ноемвриски Извештај на **Европската унија** е „венецот од трње“ за македонската демократија, бидејќи во различни делови од Извештајот се наведени повеќе примери за влошување на состојбите во сферата на демократските слободи и слободите на изразување во Македонија, вклучително и лошите состојби во македонските медиуми.

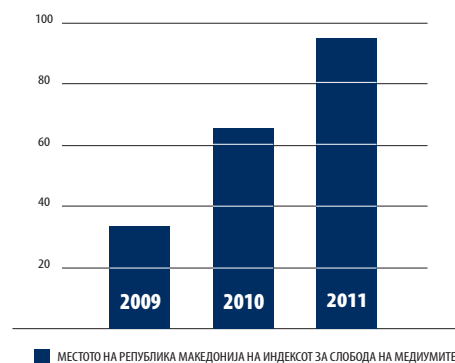
За жал, на сите им станува јасно дека ваквата грда слика за состојбата со слободата на печатот и говорот во Македонија е резултат на авторитарниот начин на владеење на г. Груевски. Но, тоа веќе создаде сериозни структурни и системски последици од кои државата нема да може да се опорави долго години по промената на овој недемократски стил на владеење во Македонија. (Графикон 2)

### 1.2.1. Случајот „Пајажина“

Како и низа други случаи кои беа предмет на директна опсервација на Здружението, ТМ со интерес го следеше и случајот „Пајажина“. Фактот дека по отворањето на случајот „Пајажина“ истрагата и судството подобро соработува со медиумите блиски до власта, отколку со адвокатите и со самите обвинети, на овој случај му дава политички димензии кои доведуваат во прашање низа правни аспекти на истрагата. Очигледно, власта е повеќе заинтересирана за медиумските одгласи и манипулации во овој случај, отколку за спроведување на непристрасно и правично судење. Бидејќи овој случај е правен, но и политички преседан во историјата на македонските медиуми, врз којшто и во иднина ќе се влечат правни поуки, но и ќе се покренуваат слични процеси што ќе задираат во способноста за работа и професионален опстанок и на други медиуми во Македонија, **ТМ препорача натамошната судска постапка во случајот „Пајажина“ да се растовари од политички влијанија и да се препушти на правното докажување на издржаноста на обвиненијата.**

Исто така, со оглед на тоа што од селективно објавените информации во печатот може да се заклучи дека обвинението ги товари осомничените за бројни злоупотреби во областа на неплаќањето даноци и перењето пари во милионски износи, **ТМ укажа на потребата Обвинителството и истрагата сериозно да ги разгледаат и изјавите и самопризнанијата на главно-обвинетиот Велија Рамковски за вмешаноста на државните и партиските функционери како поттикнувачи или директни**

графикон 2



### **учесници во вршењето на дел од тешките кривични дела за коишто се товари.**

За ТМ овој аспект на случајот е подеднакво важен, ако не и поважен, од докажувањето на вината на сега обвинетите во случајот „Пајажина“. Само со целосно разоткривање на евентуалната финансиска и политичка вмешаност на високи претставници на државниот и на партискиот естаблишмент во Македонија во овозможувањето, прикривањето и/или во извршувањето на овие тешки кривични дела, ќе може еднаш засекогаш да се тргне вистинската криминално-политичка пајажина во која се фатени значаен дел од македонските медиуми.

Впрочем, за тоа говори и фактот што и во 2011 година продолжи непринципиелниот однос на Владата на македонскиот медиумски пазар, со диспропорционална распределба на парите од буџетот на државата кон медиумите коишто ја поддржуваат владината политика.

### **I.3. Предвремени парламентарни избори 2011**

Во последните изборни циклуси, меѓу другите нерегуларности, македонската јавност беше сведок и на брутално насилство, кое резултираше и со човечки жртви. Тоа беше окарактеризирано како тежок криминален акт и осудено од целокупната јавност.

Почетокот, пак, на оваа изборна кампања беше одбележан со еден од најтешките политички скандали што воопшто се случил во изборните процеси во Република Македонија од воведувањето на политичкиот плурализам до денес. Случајот со списоците од 15 до 30 лица кои ќе гласаат за ВМРО-ДПМНЕ, кои требаше да бидат обезбедени од страна на вработените во јавната администрација, претставува акт насочен директно кон поткопување на темелните вредности на демократското општество.

Овој случај беше документиран на високопрофесионално новинарско и истражувачко ниво и беше презентиран пред јавноста, но не беше сериозно демантиран од никого, па ниту од главниот актер – ВМРО-ДПМНЕ. Реакцијата на оваа политичка партија се сведе на ниво на паушално етикетирање и дискредитација на медиумот (ТВ А1) кој го откри и го презентираше случајот.

Јавно изнесените факти, документираны со конкретни имиња, функции на поединци во јавната администрација и нивната улога во овој потфат, говорат за следново:

1. Ова не е изолиран случај, односно противправно дејствие на поединец. Се работи за планиран и организиран систем, воспоставен од најголемата владејачка партија ВМРО-ДПМНЕ. Шемата, очигледно, беше креирана во највисокиот партиски врв, а за нејзината реализација требаше да се искористат институциите на државната власт, јавните претпријатија и установи, фондовите, локалната самоуправа итн.;



2. Спроведувањето на планот се базира на брутален притисок, со уценување по статусот на вработените во јавната администрација и нивните блиски лица;

3. На тој начин, административците беа поттикнати на извршување кривично дело – повреда на слободата на определување на избирачите, според членот 160 од Кривичниот законик, бидејќи за да одговорат на наредбата од партијата на власт тие беа принудени да влијаат на избирачкото право на своите роднини, пријатели, соседи итн.

Веднаш по обелоденувањето на овој предизборен скандал, целокупната документација беше предадена во Јавното обвинителство, но освен ветувањето на јавниот обвинител дека случајот ќе биде сериозно третиран, до ден денес јавноста нема информација за каков било напредок во истрагата.

ТМ предупреди на тоа дека пресијата врз македонските гласачи беше зголемена и со појавата на министерката за внатрешни работи **Гордана Јанкуловска** на кандидатската листа за пратеници, и тоа од неколку причини: 1) МВР е репресивен орган кој има ингеренција на целата територија на Република Македонија и на денот на изборите може да влијае врз македонските граѓани; 2) Полицијата е гарант за безбедноста на изборите, а во овој случај таа ќе биде под наредба на министерката за внатрешни работи Гордана Јанкуловска, која е носител на листата на ВМРО-ДПМНЕ за ИЕ 2; 3) МВР ги има сите информации и доверливи податоци за лицата од избирачкиот список, како за оние кои живеат во РМ, така и за оние кои се во странство, како и за движењето на лицата кои на денот на изборите или претходните денови влегле или излегле од РМ, што може да се употреби за изборни манипулации.

#### **I.4. Финансирањето на политичките партии**

Иако во неколку извештаи ТМ констатираше неправилности во финансирањето на политичките партии (како пред, така и за време на изборната кампања), како и непочитување на Изборниот законик и на Законот за финансирање на политичките партии, оваа незаконска практика продолжи и по завршувањето на кампањата за предвремените парламентарни избори во 2011 г. Извештаите што ги доставија политичките партии до ДКСК не ја отсликаа во целост реалната ситуација со изворите на приходите и расходите на политичките партии.

Ова покажува дека финансирањето на кампањите на политичките партии во Македонија, во голем дел, се одвива по нерегуларни канали, преку исплати во кеш кои никаде не се евидентираат, надвор од платниот промет на државата. Ваквата ситуација нè води до констатацијата дека оние политички партии кои се во Собранието на РМ се директни учесници во суспендирањето на два македонски закона, и тоа: Законот за платниот промет и Законот за финансирањето на политичките партии. На овој начин, оние кои треба да ја

креираат македонската политика и да овозможат имплементирање на македонските закони, се директни учесници во активности за кои се одговара кривично.

Голем дел од донациите од правните и од физичките лица воопшто не се евидентирани на сметката на партијата, односно биле давани на рака. Во Кривичниот законик за ваквите активности се предвидени санкции, а за одговорните лица е предвидена и казна затвор.

Иако повеќето политички партии (од вкупно 18 политички партии, финансиски извештаи доставиле 14) кои учествуваа на предвремените парламентарни избори 2011 г. го испочитуваа членот 84б став 2 од Изборниот законик, според кој секој организатор на изборна кампања (политичка партија) е должен еден ден по завршувањето на кампањата (да потсетиме, кампањата заврши на 3 јуни) да поднесе финансиски извештај за приходите и расходите на својата наменска жиро-сметка за втората половина од изборната кампања, сепак извештаите коишто беа поднесени до Државната комисија за спречување на корупцијата не даваат реална слика за изворите на финансирањето, како и за трошењето на средствата од страна на политичките партии.

Извештаите поднесени од политичките партии беа најразлични, од такви кои покажуваат дека политичката партија во текот на политичката кампања немала ниту приходи ниту расходи, па сè до извештаи кои покажуваат дека се потрошени неколку милиони евра. Секако, во фокусот на нашето внимание беа финансиските извештаи на ВМРО-ДПМНЕ и на СДСМ, кои всушност претставуваат извештаи на изборните коалиции коишто тие ги предводеа.

И двете партии не го надминале лимитот за финансирање на нивните политички кампањи. Но, иако во Законот за финансирање на политичките партии како прв извор на финансирање се земаат членарините, и кај двете партии тие отсутнуваат како извор на финансирање, а доминираат донациите. Највисок извор на донации има ВМРО-ДПМНЕ (67,634 милиони денари), од кои 31,78 милиони денари се од физички лица, а 35,854 милиони денари од правни лица. Карактеристично е тоа што 75% од донациите од физички лица се уплатени во само 5 дена, при крајот на изборната кампања, додека од 29 донатори кои се правни лица, 28 се медиуми. Сепак, она што е највоочливо во финансискиот извештај на ВМРО-ДПМНЕ е фактот дека партијата потрошила многу повеќе средства отколку што има приходи. Имено, во текот на кампањата партијата потрошила 272.334.493 денари, а прикажала приход од 67.942.000 денари, што значи дека останала должна 204.402.493 денари. За овие расходи ВМРО-ДПМНЕ нема прикажано извори на финансирање. Со оглед на фактот дека оваа партија победи на изборите, се појави сомневање дали ВМРО-ДПМНЕ воопшто ќе го плати овој долг и, доколку го плати, од кои извори и како ќе го стори тоа?

Најспорен момент кај опозиционата СДСМ, пак, беше договорот за револвинг кредит што оваа партија го склучила со Комерцијална банка АД Скопје, во износ од 1,5 милиони евра, од кои во кампањата повлекла 650 илјади евра. Основна забелешка на ДКСК

беше тоа што кредитот, како извор на финансирање на изборната кампања, воопшто не е спомнат во Изборниот законик, каде што во членот 83 став 2 како извори на финансирање на кампањата се наведени само членарината и донациите од правни и од физички лица, ниту пак во Законот за финансирање на политичките партии. Иако опозиционата СДСМ, според презентираниот финансиски извештај, во изборната кампања потрошила помалку пари од ВМРО-ДПМНЕ, во соопштението на Државната комисија за спречување на корупцијата од 24 јуни, сепак, поголем простор беше отстапен за анализа на овој финансиски извештај. Имено, во соопштението на ДКСК беа детално елаборирани сите активности на СДСМ, особено односот на оваа партија и ТВ А1, но не беа анализирани активностите на ВМРО-ДПМНЕ, особено донациите од вкупно 28 медиуми. Ваквиот пристап на Државната комисија за спречување на корупцијата не е правичен и отвора сомнеж за тенденциозност на наведеното соопштение.

ТМ ги повика ДКСК, Министерството за финансии, Државниот завод за ревизија, Управата за јавни приходи и МВР да ги преземат сите неопходни мерки за целосно расветлување на наведените ситуации, што е неопходно за да се отстрани какво било сомневање во однос на регуларноста на одржаните предвремени парламентарни избори.

## **1.5. Отсуство на превенција на корупцијата**

На крајот на 2011, МВР и Јавното обвинителство реализираа два случаја на организиран криминал: случајот „Калдрма“, со злоупотребите вршени на наплатните рампи, и случајот „Бришач“, со фингираните сообраќајни незгоди, во кои беа инволвирани полицајци од увидните групи на МВР. Иако изолирани еден од друг, овие два случаја имаат заеднички елементи од неколку аспекти. Најпрвин, се работи за инволвираност на поголема група сторители (во „Калдрма“ околу 90, а во „Бришач“ 20-тина), следењето на извршувањето на кривичните дела траело многу долг период и, што е најважно, во обата случаја сериозно затаила превентивната антикорупциска политика кај овие субјекти.

Просто е несфатливо како е можно во ЈП „Македонија пат“, во рок од само 2-3 години од случајот „Змиско око“, повторно да се случи толку масовен организиран криминал, со инволвираност на 90-тина нови сторители, распоредени на сите нивоа на претпријатието. Според начинот на организација и дејствување, оваа осомничена криминална структура функционираше многу комотно, не чувствувајќи се загрошена од никого, на кое било ниво во претпријатието. А тоа, само по себе, кажува многу.

Според информациите од истрагата, во овој случај речиси 20 месеци биле користени посебни истражни мерки. Тоа значи ангажирање на голем број луѓе и техника за толку долг период, што само по себе претставува огромен финансиски товар врз државниот апарат. Логично се наметнува прашањето зошто акцијата не била реализирана по неколку месеци следење, со оглед на тоа што начинот на извршување на кривичното дело и опфатот

на сторителите е идентичен уште од самиот почеток? Зошто се дозволи толку долг период да се испумпуваат парите од јавното претпријатие, достигнувајќи штета од околку 2 милиона евра!?

Слична е и ситуацијата во вториот случај, кога МВР во своето соопштение изнесува неверојатен податок дека информации за злоупотреби од страна на увидните групи имале уште пред 3–4 години. Зошто ли се чекало досега и зошто злоупотребите не биле прекинати многу порано?

## **II. НЕТРАНСПАРЕНТНО ТРОШЕЊЕ НА БУЏЕТСКИТЕ ПАРИ**

### **II.1. Јавни набавки**

Нетранспарентноста во трошењето на буџетските средства, изразена преку крајно сомнително спроведени тендери за јавни набавки, како докажана практика на централната власт, во 2011 г. стана практика и на локалните власти.

Во оваа смисла, некои од подрастичните случаи на кои ТМ јавно реагираше ги вклучуваат случаите со општините Струга, Тетово, Ѓорче Петров, Сопиште, Шуто Оризари, Чаир и Центар. Во ревизорските извештаи за овие општини, објавени во 2011 г., биле констатирани бројни непочитувања на законските прописи при спроведувањето на јавните набавки.

Исто така, вознемирувачки е и заклучокот дека и во 2011 г. корупцијата и криминалот беа длабоко вгнездени во државните институции. Така, **Министерството за труд и социјална политика** склучило договор за изработка на интерни процедури со „Еуро консалт“ за воспоставување контролен систем во ЦСР во износ од 6.000 илјади денари (370.000 евра), при изготвувањето на ТД бил предвиден буџет од 7.000 илјади денари, а бил исплатен износ од 3.600 илјади денари. Ова предизвикува сомневање во однос на начинот на утврдување на вредноста на услугата и, особено, за оправданоста на ваквиот вид услуга, доколку се земе предвид дека во органот токму на оваа област работат 40 вработени државни службеници, а за истиот проект бил земен заем и од Светска банка во износ од 9,8 милиони долари, во која спаѓа и обуката на кадарот. Трошењето дополнителни средства за ангажирање надворешни консултанти го отвори прашањето за стручноста и компетентноста на големиот број ангажирани државни службеници, но создава и сериозно сомневање за недомаќинско и нетранспарентно трошење на народните пари.

**Министерството за земјоделство, шумарство и водоснабдување** склучило договори за јавни набавки во износ од 118.847 илјади денари (7.300.000 евра). Притоа се направени бројни повреди на Законот за јавните набавки и непочитување на пропишаните процедури и критериуми. На пример, за одделни набавки договорот бил склучен по извршената услуга, што е спротивно на Законот и упатува на тоа дека понудувачот бил избран однапред, а огласот бил обична фарса, додека за некои набавки воопшто не бил

објавен оглас.

По примерот на Владата, министерствата, владините агенции и јавните претпријатија, и **Агенцијата за електронски комуникации (АЕК)** одлучи да се рекламира пред граѓаните „изготвувајќи ја и промовирајќи ја стратегијата за подигање на свеста на јавноста за улогата и функцијата на АЕК и сите нејзини сервиси и услуги“, за што од својот буџет издвои дури милион и двесте илјади евра (со ДДВ). По сличен терк и **АД ЕЛЕМ** – Скопје склучи договор со агенцијата ДООЕЛ „Република“ за набавка на „услуга за креирање и реализација на медиумска кампања за промоција на АД Електрани на Македонија“, за што од парите на граѓаните издвои 52.969.967,00 денари.

Врвот на злоупотребите, пак, произлезе од конечниот извештај на Државниот завод за ревизија за **Општина Центар**, со кој и официјално се потврдија сомневањата за незаконско, нерационално и нетранспарентно трошење на народните пари за изградба на спомениците од мегаломанскиот проект „Скопје 2014“, за грубото кршење на законите, за непочитувањето на процедурите и за крајно неодговорниот однос и самоволие на надлежните лица во Општина Центар кон парите на даночните обврзници.

Градоначалниците **Виолета Аларова** и **Владимир Тодоровиќ** постапиле надвор од своите законски надлежност кога, спротивно на Законот за меморијални споменици и обележја, одлучиле да градат меморијални споменици, иако според Законот одлука за изградба на вакви објекти може да донесе само Собранието на РМ, додека општините и Градот Скопје можат да одлучуваат само за изградба на спомен-обележја. Фактот дека најголем дел од средствата за оваа намена биле префрлени од Министерството за култура не ја намалува нивната одговорност за грубото кршење на Законот.

Од ревизорскиот извештај граѓаните за првпат официјално се запознаа за милионските суми народни пари исплатени за изработка на идејните решенија и моделите за повеќе монументални скулптури од овој проект леени во бронза или изработени во мермер, како и за огромните авторски хонорари за овие дела. Притоа, фрапантен е фактот што соодносот меѓу пресметковната вредност на идејните проекти за подигање на спомен-обележјата и за авторските хонорари е 1:3 во корист на авторите, што според државниот ревизор претставува нереална утврдена вредност на конкурсните услови. Ова, според Законот, ја намалува конкуренцијата во јавните набавки, а со тоа и можноста за добивање подобра понуда за пониска цена, како еден од клучните принципи во јавните набавки.

Во повеќе постапки за набавки поврзани со овој проект, грубо се повредени одредбите од Законот за јавните набавки. Така, по објавениот конкурс за изградба на монументална скулптура на Воин со фонтана во 2008 г., и покрај тоа што жири-комисијата утврдила дека поднесените идејни проекти не ги задоволувале бараните критериуми од конкурсот, било заклучено да се прифати второпласираниот труд што понудил решение што е сосема спротивно на критериумите од конкурсот (димензиите на споменикот неколкупати ги надминувале барањата од огласот), што е спротивно на членот 113 од ЗЈН, според кој

жири-комисијата ги оценува поднесените планови и проекти врз основа на критериумите за оценување од огласот, утврдени во документацијата за конкурсот. Според членот 107 од Законот, документацијата на конкурсот содржи целосни и детални информации за критериумите што ќе се применат при изборот на најдоброрангираниот проект или проекти, износот на наградите што ќе се доделуваат и сл. Оттука, изборот на второрангираниот идеен проект, кој наспроти утврдените критериуми во конкурсот понудил сосема различен проект (а не помали интервенции на истиот) и многу поголема вредност од утврдената, за што бил склучен договор со Општината, претставува грубо кршење на Законот бидејќи, во случајот, се работи за сосема нова понуда со друга содржина и вредност за споменикот. Според членот 169 од ЗЈН, во овој случај постапката требало да се поништи, а според членот 210 од Законот изборот на ваквата понуда претставува важна отстапка. Меѓутоа, наместо да постапи во согласност со ЗЈН и да ја поништи постапката, градоначалничката Аларова донела решение за директна спогодба со авторот на второнаградениот идеен проект за овој споменик, и покрај тоа што идејното решение било сосема поинакво од она што се барало во конкурсот. Пресметковната вредност за изработка на целосно изменетиот идеен проект за овој монументален споменик била дури **трипати** поголема во однос на вредноста утврдена во конкурсот, што е спротивно на членот 28 од Законот, според кој во одлуката за јавна набавка се утврдува количеството на набавката, износот и изворот на средствата потребни за реализација на договорот, а доколку постапката за доделување договор за јавна набавка е спроведена без елементите содржани во одлуката за јавна набавка, според членот 210 тоа претставува битна повреда на ЗЈН. Кршењето на одредбите на ЗЈН упатува на самоволие и злоупотреба на службената положба на градоначалникот и на другите одговорни лица од општината при трошењето на народните пари.

И постапката за јавни набавки за изработка на идејното решение за монументалната целина на Фонтаната со коњаничката скулптура на Александар Македонски, покрената во 2007 г., е спроведена спротивно на Законот за меморијалните споменици и спомен-обележја, а ваков објект не бил ниту предвиден во Програмата за уредување на градежното земјиште во Општина Центар, ниту во Програмата за подигање спомен-обележја од 2008 г., со што овој споменик може да се третира како дивоградба и со него треба да се постапува како со секој друг дивоизграден објект. Покрај ова, и во постапката за избор и склучување на договорот за изработка на споменикот на Александар Македонски се констатирани бројни незаконитости, со што му е нанесена значителна штета на буџетот на Општината и на државниот буџет. Така, на авторот за изработка на коњаничката структура на Александар Македонски му бил исплатен износ од 40.000.000 денари, а за фонтаната 191.379.000 денари, а во 2009 г., уште пред започнувањето на работите, со анекс-договор основниот проект бил дополнет со уште 57.414.000 денари, што е спротивно на ЗЈН, бидејќи во случај на суштински промени на тендерската документација Општина Центар требало да ја поништи постапката. За леење на коњаничката скулптура биле потрошени 279.764.000 денари или, вкупно, во

периодот од 2007 до 2010 година за овој споменик биле преземени обврски во износ од 569.972.000 денари.

Незаконитостите во трошењето на народните пари за споменици се констатирани и во сметката на материјалните средства на Општината, каде што е прикажана сума од 692.666.000 денари за изградба на споменици - за изработка на моделите и за нивното леење во бронза или во мермер, без (случајно или намерно) да бидат прикажани и надоместоците за членовите на жири-комисијата и за стручните консултанти, наградите по конкурси, патните и дневните трошоци во вкупен износ од 10.238.000 денари, што е во спротивност со законската регулатива и не овозможува транспарентност и увид во вкупните расходи за изградба на одделните споменици и во нереалните финансиски извештаи на Општина Центар.

Покрај бројните незаконитости во постапката за јавни набавки за изградба на меморијални споменици, незаконско и нерационално трошење на народните пари е констатирано и за други намени. Така, спротивно на прописите, во 2009 г. градоначалникот Владимир Тодоровиќ ја зголемил вредноста на бодот за утврдување на платите на општинската администрација, и тоа ретроактивно, што е спротивно на постојната регулатива, со што тој се ставил над законите. Комотното посегание во буџетската каса градоначалникот Тодоровиќ го демонстрира и со донесување решение за исплата на регрес за годишен одмор за 2009 г., за што се исплатени 676.000 денари народни пари без законска основа и спротивно на Законот за државните службеници, кој не предвидува исплата на регрес, што е уште една потврда за незаконското трошење на парите на граѓаните. На исплатениот регрес не бил платен ниту персонален данок од 75.000 денари, што значи дека е извршено и даночно затајување. Покрај ова биле исплатени и 2.567.000 денари за надоместоци на членовите на координативните тела, спротивно на законската регулатива, како и трансфер на 2.395.000 денари за 15 урбани заедници, спротивно на Законот за локалната самоуправа, во кој не се предвидува таква можност. Исто така, за награди за општинската администрација, спротивно на критериумите и процедурата предвидени во Законот за државните службеници, биле исплатени 953.000 денари.

Покрај огромните хонорари, општината потрошила 1.796.000 денари за трошоци за патувања во странство на авторите на скулптурите и на спомениците, што укажува на лесно и неодговорно трошење на парите на граѓаните за сметка на избраните и фаворизирани автори. На овие средства бил платен помал износ на персонален данок (159.000 ден.), што значи дека општината затаила данок и по оваа основа. Државниот ревизор констатирал и други незаконитости во работата на Општина Центар.

ТМ искажа сериозна загриженост за констатирани неправилности во ревизорските извештаи на државните институции и на локалната самоуправа, кои во себе содржат очигледни елементи за сторени кривични дела, поради што предложи јавниот обвинител **Љупчо Шврговски** конечно да почне да ја извршува својата функција и да

покрене кривична постапка за сите инволвирани во злоупотребите поврзани со јавните набавки, за што биле потрошени милиони евра пари на граѓаните.

## **II.2. Злоупотреба на државните средства за предизборна партиска промоција**

Во глава II од Законот за спречување на корупцијата (Спречување на корупцијата во политиката) експлицитно се третира изборниот процес, при што се даваат насоки за тоа како треба да се однесуваат носителите на јавните функции од моментот на распишувањето на изборите, па сè до конституирањето на новата власт. Притоа, акцент е ставен на забраната за користење на какви било буџетски средства, средства од фондовите, јавните претпријатија, јавните установи и други правни лица кои располагаат со државен капитал во функција на изборната кампања.

Наспроти ваквата законска регулатива, во предизборниот период јавноста секојдневно беше изложена на континуирана кампања од страна на политичките партии од власта, во која масовно се користеа сите ресурси на државата – од промоција на државните проекти, со поставување камен-темелници, користење на службените возила за партиски цели и сл. Ваквата злоупотреба од позиција на власта веќе не е исклучок, туку редовна појава, а дополнително се надградува и со медиумска поддршка. Со вакви нелегални активности особено се истакнуваа премиерот **Никола Груевски** и министерот за финансии **Зоран Ставревски**. Најдобра илустрација за трагикомичноста на овие злоупотреби е случајот кога премиерот свечено промовираше почеток на работа на пречистителната станица во населба Лисиче, а веднаш по церемонијата, целата механизација исчезна од местото на настанот, а отворената дупка во која премиерот фрлаше лопати беше затрупана.

Сличен обид за корупција од страна на Владата е и исплатата на субвенциите на македонските тутунари во предизборниот период. Иако тутунарите со месеци претходно преку штрајкови и масовни протести ја повикуваа Владата на РМ да им помогне при откупот на тутунот и да им ги исплати субвенциите, Владата го стори тоа дури во предизборната кампања.

Изборната промоција со државни пари можеше да се види и од одлуката на Министерството за здравство и Фондот за здравствено осигурување за „предизборно“ проширување на позитивната листа со нови лекови.

Владата не пропушти предизборно да ја промовира инвестицијата од 10 милиони евра во Македонски железници, со која ќе се подобри квалитетот на услугите и безбедноста во железничкиот сообраќај.

Во предизборниот период, исто така, беа потрошени средства, и тоа во милионски износи, за рекламирање на: реформите во судството, за што Владата потрошила 600.000 евра; за промоцијата на реформите во јавната администрација, кои чинеле 150.000 евра; за



промоција на ИПАРД фондовите, за што биле потрошени 150.000 евра, а 160.000 евра биле дадени за рекламирање на реформите во здравството.

Премиерот Груевски, по којзнае кој пат, јавно вети дека владиниот маркетинг ќе престане во моментот кога ќе се утврди терминот за избори, а тоа е денот кога тој го соопшти датумот на изборите. Но, тој и овојпат го прегази тоа ветување, не можејќи да им одолее на државните пари што може да ги потроши за партиски интереси.

### II.3. Состојбите во економијата

Изминатата 2011 г. дефинитивно покажа дека еден од главните постулати на власта — економијата — колабираше „на отворена сцена“. Со тоа уште еднаш се покажа дека оваа владејачка структура нема капацитет за економска преродба на земјата.

Според официјалните податоци на релевантните државни институции, со сигурност може да се тврди дека **трговскиот дефицит во 2011** ќе се изедначи со износот на буџетот на РМ за истата година! Овој рекорд уште еднаш на флагрантен начин ја покажува стратегиската дезориентираност на оваа владејачка структура, која во изминативе 5 години ниту за промил не ја подобри конкурентноста на македонската економија. Економските текови на континентално ниво беа предвидливи уште од 2001 г., со потпишувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација, и беше сосема јасна динамиката на тековите, особено кога станува збор за царинските политики. Точно се знаеше агендата на либерализирањето на трговските односи со ЕУ, главниот трговски партнер на РМ, извозните сектори во РМ, како и што е она што ние, како држава, можеме да му го понудиме на светот и на ЕУ. Рекордниот трговски дефицит во 2011 г. покажува тотален крах во оваа област.

**Енергетската зависност** на РМ е вториот сегмент што укажува на потопот на економските политики на власта. Најавите дека енергетските потреби на РМ во наредната година ќе чинат **700 милиони евра** посочуваат на трагичната кратковидост на креаторите на економската политика. Фактот дека во последниве 5 години за разноразни популистички проекти и, особено, за зафати финансирани од веќе митската буџетска линија т.н. „договорни услуги“ се потрошени **1,4 милијарди евра**, од што голем дел се нетранспарентно и сомнително потрошени јавни пари, покажува дека енергетските проекти кои би биле финансирани и реализирани со овој износ, би ја направиле РМ енергетски независна држава, освен ако токму нетранспарентното и неодговорно трошење на добар дел од најавените 700 милиони евра за увоз на енергенс во текот на идната година не е, всушност, смислата на владината енергетска политика?!

Секојдневието на граѓаните станува неиздржливо. Според податоците на релевантните државни институции, трошоците за живот постојано растат. Режиските трошоци растат два-три пати годишно, а регулаторните комисии веќе одамна се соучесници во пљачкосувањето на граѓаните. Неликвидноста на фирмите е веќе анегдотска, а власта

### СЛУЧАЈ „КОСМОС“

Општ е впечатокот во јавноста дека стопирањето на градбата и уривањето на објектот „Космос“ – инвестиција на пратеникот Фијат Цановски, кој премина во редовите на опозицијата – е демонстрирање сила од страна на владејачката ВМРО–ДПМНЕ против своите политички неистомисленици и непослушници. Случајот „Космос“ е илустративен од следниве причини:

- Владата на РМ троши огромни средства за промоција на РМ како место кое претставува „рај за инвестиции“, со што се привлекоа неколку помали странски инвестиции чија вредност не ја надминува сумата од 60 милиони евра, колку што требаше да се вложат во објектот „Космос“. До моментот на рушењето инвеститорот потрошил 15 милиони евра. Рушењето со експлозив, под сомнителни правни и други околности, е грда порака за постоење на „неподобни“ инвеститори и за несигурноста на правото на сопственост во оваа земја;
- Инвестицијата „Космос“ се реализира подолг временски период и го опфаќа времето кога инвеститорот беше во коалиција со ВМРО – ДПМНЕ. Општината Гази Баба, чиј градоначалник е од владејачката партија, и надлежните институции чиишто раководни лица се, исто така, членови на ВМРО–ДПМНЕ, долго време молчеле за евентуалните недоследности при изградбата на објектот;

- Фрапира уривањето на цел објект со изговор дека еден негов дел е „дивоградба“, и тоа во време кога е во сила Законот за легализација на дивоизградените објекти, со којшто сите дивоградби во Македонија можат да се легализираат;
- Со оглед на фактот дека, од една страна, има лица кои имале уплатено станови во објектот „Космос“, а од друга страна инвеститорот правдата ќе ја остварува по судски пат, се поставува прашањето кој на крајот ќе ги сноси трошоците?

повторно прави систем за свое изземање од намирувањето на своите обврски кон бизнисот: имено, задолжницата, како инструмент за наплата на побарувањата, нема да се однесува на долговите на државата кон локалната економија!

Предвидувањата за гастарбајтерските приливи во 2012 г. се рекордни — дури половина од буџетот на РМ! Но, тоа само ја покажува финансиската зависност и нестабилност на државата. Од друга страна, пак, друг рекорд е предвидениот износ за наплата на казни од бизнисот — според официјални податоци, околу **65 милиони евра**. На крајот од декември 2011 г. сè уште не се исплатени земјоделските субвенции, а декемвриските пензии ќе бидат исплатени со помош на нова аукција на записи од страна на Министерството за финансии. Многу државни институции функционираат на работ на банкрот, а буџетскиот „пожар“ е толкав што веќе договорените измени на Законот за бесплатна правна помош беа повлечени од процедура. Со нив на жртвите на семејното насилство им се даваше можност за пристап до бесплатна правна помош, за што иницијално се согласија сите политички фактори во Собранието, но сега за тоа нема пари. Здравството и образованието тонат во банкрот, што јасно се назира. Од друга страна, продолжува масовното бришење на лица од листата на невработени, проследено со најапсурдни образложенија.

Сепак, стратегиската дезориентираност на власта не може да се супституира со пропаганда и со мерки што не го решаваат основниот проблем. Расте бројот на вработувања во администрацијата, а опаѓа бројот на вработувања во индустријата. Администрацијата троши од буџетот, а бизнисот го полни буџетот. Врз основа на податокот дека реализацијата на буџетот за 2011 г. потфрли за **над 200 милиони евра** и дека проектираниот буџет за 2012 е за речиси **300 милиони повисок** од оној во 2011, може да се заклучи дека, дури и да се оствари сегашната реализација на буџетот (што во дадените услови звучи научнофантастично!), дупката во буџетот во 2012 г. ќе изнесува половина милијарда евра! За македонски услови, ова е вистински економски Армагедон. Митот за РМ како нискозадолжена држава е сè поочигледна манипулација, бидејќи не ги зема предвид елементарните постулати: колку економијата на државата е способна да ги врати долговите и колку долго може државата да ги извршува своите функции, без континуирано да се задолжува? Според официјален податок од Секторот за управување со јавниот долг при Министерството за финансии, вкупниот долг само на централната влада изнесува 64% од извозот на РМ — на 30 ноември 2011!

### III. СОСТОЈБИТЕ ВО СУДСТВОТО

#### III.1. Масовно кршење на презумпцијата на невиност

Навикнавме на тоа полицијата да ги објавува податоците кои го доведуваат во прашање правото на обвинетиот на правично и непристрасно судење, претставувајќи ги

како виновни лицата за кои не е донесена правосилна пресуда и објавувајќи ги исказите на сведоците, другите докази и информациите за кривичното дело пред тие да бидат официјално изнесени на судењето.

Токму државните органи, а пред сè МВР, го поттикнуваат претераното известување на медиумите за поединечните случаи на свесно и намерно игнорирање на приватноста, достоинството и презумпцијата на невиност на осомничените, а со самото тоа и правото на обвинетиот на правично судење.

Во повеќето европски држави неовластеното објавување на податоците собрани во текот на истрагата е казниво. Надлежните органи можат да даваат информации за текот и за резултатите од истрагата, само под услов нивното објавување да не го загрозува натамошниот тек на кривичната постапка, како и правата на обвинетиот или оштетениот.

Сите укажувања и критики да се соберат сили за да се справиме со оваа непожелна појава не вродија со плод, па во кампањата што ја водеше РМ во 2011 г. и која имаше за цел да покаже дека актуелната власт наводно сериозно се бори со криминалот и со корупцијата, како силни „мегафони“ на власта се вклучија судовите и Јавното обвинителство, кои во изминатите години се држеа настрана, воздржувајќи се од јавни изјави за тековните судски случаи.

ТМ укажа на тоа дека наместо во јавноста да се прикажуваат како големи жртви на сопствената работа, за судството и за Обвинителството би било подобро да работат совесно и професионално. Не е нивна задача да водат војна со медиумите, со невладиниот сектор и со експертите, туку да се сконцентрираат на макотрпното и законито собирање докази за криминалот и корупцијата во општеството.

### **III.2.Случајот „Мартин Нешковски“**

Случајот со убиството на момчето **Мартин Нешковски** од страна на полицискиот специјалец **Игор Спасов**, што се случи на 5 јуни во центарот на Скопје, повторно ја демонстрираше непрофесионалноста и исполитизираноста на МВР. Во меѓународен контекст, Македонија и пред овој инцидент се наведуваше како (нај)лош пример за неказнување на полициските злоупотреби (impunity) во Европа, за што трпи сериозни критики од Судот за човековите права и од Комитетот за заштита од тортура.

Скандалот уште повеќе ескалираше затоа што по трагичниот настан официјалните претставници на МВР, дури и оние од највисоките раководни позиции, смислено се обидоа да го прикријат целиот случај, а потоа и да ја префрлат одговорноста на различни нивоа во Министерството во целина. Она што изостана беше брза, темелна и транспарентна истрага на целиот настан, така што краен резултат беа низа намерни и ненамерни пропусти во постапката.

**ТМ најостро протестираше поради ваквото однесување на МВР и**

предупреди дека ваквата практика потсетува на најлошите времиња на јужноамериканските воени диктатури, кога човековите права и слободи беа загрозени од самиот државен апарат што е задолжен за нивна заштита.

### III.3. Случајот „Љубе Бошковски“

Апсењето на **Љубе Бошковски** беше уште едно во низата спектакуларни апсења и притворања во политиката на спроведување на „**телевизиската правда**“ во последниве 5 години во Македонија. Не само што имавме можност апсењето – со низа процедурални и истражни пропусти – да го гледаме на ТВ-екраните, туку МВР видеоматеријалот гордо го постави на својата веб-страница. Целиот случај укажува на тоа дека, за жал, посебните истражни мерки се применуваат заради политички реваншизам, а не како крајно средство во борбата со организираниот криминал и корупцијата. Со ова се доведува во прашање не само владеењето на правото во Република Македонија, туку и легитимноста на изборниот процес во целина.

Ова одново го актуализира прашањето за ширината на користењето на прислушувањето и за немањето практично никаква контрола врз полицијата и врз тајните служби во примената на посебните истражни мерки. Имено, во согласност со Европската конвенција за правата на човекот, правната држава бара ефикасна и постојана контрола врз примената на ваквите мерки, со кои се навлегува длабоко во приватноста на граѓаните. Станува сè поевидентно дека судовите очигледно издаваат еден вид „**бланко**“ наредби за прислушување, без претходно да се убедат дека прислушувањата, следењата, претресите и другите мерки со кои се зафаќа во основните права на приватноста и личната слобода се навистина оправдани и неопходно потребни. Со ваквата практика наместо да се спречува арбитрарноста на извршната власт, таа практично се легитимира и се охрабрува.

Во едно демократско општество, државата треба да докаже дека мешањето во приватниот живот било крајно **неопходно**, при што не е доволно таквото мешање да биде само пожелно и разумно, туку државата треба да покаже дека постои однос на пропорционалност меѓу целта што сака да се оствари и средствата што се користат. Кога мешањето во приватниот живот на поединецот е од особено чувствителен карактер, како што е тајното надгледување лица со посебни должности и функции (како политичари, судии, новинари, свештени лица и сл.), оправдувањето на државата треба да биде силно аргументирано.<sup>1</sup> Овластувањата за тајното надгледување на граѓаните (карактеристично за полициските држави) во Европа се толерираат само кога се стриктно потребни заради заштита на демократските институции од организираниот криминал и тероризмот, **но тие во никој случај не смеат да се претворат во закана по демократското општество.**

Покрај пропорционалноста, државата треба да внимава и на **принципот** на **супсидијарност**. Имено, мешањето во приватниот живот на поединецот нема да се

смета за неопходно доколку државата имала на располагање други алтернативни мерки, со чијашто примена би можела да се постигне истата цел.<sup>2</sup> Ваквото барање директно го тангира принципот на правна сигурност на граѓаните, кој е фундамент на концептот на владеење на правото, односно на концептот на правната држава.

Исто така, легислативата треба да биде проследена со соодветна процедурална заштита од самоволното дискреционо право на извршната власт при примената на посебните истражни мерки.<sup>3</sup> За жал, во РМ не постои ниту систем за ефикасна и постојана надворешна контрола врз примената на посебните истражни мерки, во смисла на обезбедување дека мерките навистина се применуваат само со наредба на судот и во законска процедура, со сите гаранции од арбитрарност и злоупотреби. Освен тоа, користењето на т.н. „агент провокатор“, во согласност со домашното право и правото и практиката на Европската конвенција за човековите права, не смее да оди кон поттикнување на криминалните активности на лицето кое немало таква намера или претходна практика.<sup>4</sup>

Имајќи го предвид сево ова, како и масовноста на појавата за проблематично финансирање на изборните партиски активности во Македонија, којашто ја практикуваат и партиите од власта и оние од опозицијата, случајот со апсењето на претседателот на Обединети за Македонија **Љубе Бошковски** поради сомневања за наводно нелегално финансирање на изборните активности, **може да се оквалификува и како селективна примена на Законот, што има за цел политичка одмазда, а не како редовна, осмислена и неселективна активност на надлежните органи во РМ насочена кон сузбивање на оваа негативна појава во државата. Со овој случај, државата воведи непријатен преседан во непреченото и неконтролирано користење на методите на тајната полиција во следењето на политичките опоненти на власта, со последици по демократијата коишто потсетуваат на јужноамериканските воени диктатури од минатиот век.**

## IV. НЕФУНКЦИОНИРАЊЕ НА КОНТРОЛНИТЕ МЕХАНИЗМИ

### IV. 1. Државна комисија за спречување на корупцијата

Ако во минатиот извештај на Европската комисија се препорачуваше работата на ДКСК да стане видлива, во последниот извештај имавме уште полоша оценка, а тоа е дека јавната доверба во независноста на ДКСК останува кривка. Имајќи го предвид профилот на ова тело, сомневањата во неговата независност се еднакви на катастрофа, бидејќи тоа по дефиниција импутира селективност во работата и подложност на влијание од извршната власт, која треба да биде предмет на негова контрола. Покрај ова, во овој извештај како

<sup>1</sup> Види Европскиот суд за човековите права во: Корп против Швајцарија 1999 г. 27 EHRR 91.

<sup>2</sup> Campbell против Обединетото Кралство, 1992 15 EHRR 137

<sup>3</sup> Huvig против Франција, 1990 г., 12 EHRR 528

<sup>4</sup> Teixeira de Castro против Португалија, (1999) 28 ECHR 101

## ПРОБЛЕМАТИЧНА СТАНБЕНА ПОЛИТИКА

Еден од проектите кои ќе имаат нула импакт, а ќе потрошат милиони евра, е и проектот за субвенционирање кредити за нови станови и куќи. Според сопствено признание на министерот Ставревски, за овој проект - за кој Законот, без суштинска дебата и опстојна анализа, се изгласа неодамна - во 2012 г. во рекорден рок ќе бидат издвоени 4 милиони евра. Иако, во основа, се работи за доблесна идеја, начинот на кој таа ќе се спроведе однапред покажува дека нема да се постигне ништо. Уште повознемирувачки е фактот дека Владата планира кампања која ќе чини најмалку 1 милион евра за Законот за субвенционирање кредити за станови и куќи. Бидејќи немаше опстојна анализа и дебата, проектот помина без да се согледаат фактите кои покажуваат дека овој Закон нема да ги исполни декларираните политички цели на оние што го предложија. Значи, самиот проект вреди 4-5 милиони и ќе биде дупка за овој износ, а ако на тоа се додаде и овој милион за реклама на Законот, севкупно, тоа ќе значи 5-6 милиони евра фрлени во ветер.

дискутабилни беа наведени и критериумите според кои Собранието на РМ ги избрало новите седум члена на ДКСК, што упатува на сомневање и од страна на ЕК во кредибилноста и интегритетот на новиот состав на ова тело.

## IV. 2. Државен завод за ревизија

Следејќи ја работата на ДЗР можеме да констатираме дека во изминатиот период овој орган доследно ја спроведуваше својата законска обврска во поглед на објавувањето на конечните ревизорски извештаи. Така, на крајот од секој месец на веб-страницата на ДЗР јавноста можеше да се запознае со наодите што ги утврдиле овластените државни ревизори при контролата на финансиските документи на буџетските корисници. Меѓутоа, без никакво објаснување, во април и во мај 2011 г. ДЗР одлучи да престане со објавување на конечните ревизорски извештаи. Беше повеќе од очигледно дека ваквиот потег на раководството на ДЗР коинцидираше со распишувањето на предвремените парламентарни избори.

Во согласност со Законот за државната ревизија, ДЗР е независен државен орган со својство на правно лице, што подразбира дека неговата работа не зависи од случувањата на политичката сцена. Необјавувањето на ревизорските извештаи во периодот на изборната кампања претставува суспендирање на една од законските обврски на ДЗР, но во исто време и оневозможување на граѓаните да бидат информирани за тоа како институциите на државната власт, кои се избрани од нив, ги трошат народните пари.

**ТМ предупреди дека на овој начин ДЗР активно се вклучи во изборната кампања, оневозможувајќи им го на граѓаните елементарното право на информирање за одговорноста со која власта ги троши народните пари.**

## IV.3. Комисија за верификација на фактите

Впечатокот што постоеше уште од почетокот на работата на Комисијата за верификација на фактите, дека ова тело е ставено во функција на дневната политика, сериозно го доведува во прашање остварувањето на целта на Законот за определување дополнителен услов за вршење на јавна функција. Манифестираната практика на актуелната власт да врши упад во сите независни регулаторни тела, не ја поштеди ниту оваа комисија, како што претходно беше случај и со Комисијата за спречување на корупцијата, Регулаторната комисија за енергетика, Советот за радиодифузија итн. Со ваквата политичка контаминација и загрозување на независноста на овие тела, е нарушен основниот постулат во нивната работа.

Во 2011 г. состојбата во и околу Комисијата за верификација на фактите е радикализирана до степен што ја загрозува елементарната регуларност во нејзиното постапување, а со тоа и легитимноста на нејзините одлуки. Станува очигледно дека во

моментов главната битка се води за позицијата претседател на Комисијата. Во согласност со членот 16 од Законот за определување дополнителен услов за вршење на јавна функција, мандатот на претседателот на Комисијата изнесува шест месеци. На актуелниот претседател **г. Томе Аџиев**, кому мандатот одамна му е изминат, собраниското мнозинство нема намера да му се заблагодари на досега сработеното и да избере нов претседател.

За време на неговиот мандат, со секоја наредна одлука Комисијата го уриваше својот авторитет. Одлуките кои треба да претставуваат само констатација на факти, Комисијата ги носеше со надгласување, а претседателот Аџиев инсистира(ше) на тоа да се работат само предметите за поранешните, а не и за актуелните носители на јавни функции!? Овој негов став е директна негација на суштината на Законот – и од правен и од етички аспект – бидејќи фокусот на тој Закон е насочен првенствено кон спречување на соработниците на поранешните органи на државната безбедност сега и во иднина да извршуваат јавни функции.

Историјата на човековите права е историја на процедурите. За лустрацијата да не биде, како што е тоа кај нас случај, обична пресметка со политичките неистомисленици, таа мора да биде спроведена во една законита и правична процедура, во која „обвинетите“ како „кодоши“ ќе имаат фер можности да се бранат од евентуалните неосновани обвиненија. Наместо да се докаже дека постоеле конкретни жртви од постапките на конкретно лице, жртвите на полициско-политичкиот прогон сега се гонат како „кодоши“?! Полициските информативни разговори со граѓаните не можат да се земат како доказ за доброволна и востановена соработка на едно лице со службите, бидејќи биле под закана или присилба. Притоа, за докажани факти сега се земаат службените белешки на припадниците на тајната полиција (кои, патем речено, не сносат никакви последици за својата дефаматорска активност!), а однапред „осудените“ немаат никаква шанса да ги оспорат! Ова е еклатантна повреда на презумпцијата на невиност и презумпцијата на чесен граѓанин, како и на правото на секој што е обвинет да има фер-можност да се брани од неосновани обвиненија.

За да биде легитимна, во одлуката на Комисијата за лустрација мора да постои морален аргумент: да се докаже дека оној кој е прогласен за соработник навистина соработувал со тајните служби заради лична корист, а на штета на правата и слободите на другите. За да се верификуваат фактите, тие треба да се утврдат, односно со макотрпна работа да се провери веродостојноста на тврдењата содржани во документите на тајните служби, бидејќи тие не се „факти“ сами по себе само затоа што се содржани во нечие досие. Напротив, се работи за документи чија веродостојност, според природата на работите на службите кои се во прашање, е особено проблематична.

Моделот на правична постапка нема доверба во неформалните полициски процедури за утврдување на фактите. Секоја постапка со која се урива презумпцијата на чесен граѓанин мора да се организира на таков начин што ризикот од погрешна одлука ќе биде прифатливо низок. Сега засега – не е така.

ТМ укажа на тоа дека доказите што се однесуваат на лицето што се лустрира не се некаков однапред готов објективен збир од факти. Тие треба да се соберат, да се проверат, да се оценат, а на крајот и да се објават. Само таквата процедура во која оние кои се обвинуваат ќе имаат можност да се одбранат може да ја легитимира одлуката на Комисијата. Сè друго е обична фарса и постапка на модерна морално-политичка инквизиција.

ТМ со жалење констатираше дека со ниското правно ниво, селективниот и субјективен пристап во работата, Комисијата за верификација на фактите сериозно го доведува во прашање остварувањето на целта на Законот за определување дополнителен услов за вршење на јавна функција, ставајќи се во функција на политичка пресметка со неистомислениците на актуелната власт.

## **ПРЕПОРАКИ**

- ТМ препорачува дека е неопходно да се воспостават ефикасни антикорупциски механизми на сите нивоа на власта и правните лица кои располагаат со државен капитал, за да може да се дејствува превентивно, односно да се спречат грабежи на народните пари. Отсуството на здрава антикорупциска политика сериозно ја доведува во прашање елементарната политичка волја за справување со корупцијата.
- ТМ му препорачува на државниот ревизор да поднесе кривична пријава до ЈО во врска со констатираниите незаконитости во трошењето на парите на граѓаните и непочитувањето на законите, а не да чека тоа да го направат други органи кои во досегашната практика не покажаа ефикасност и не реагираа соодветно на нивните обврски и надлежности, прикривајќи ги на тој начин криминалот и корупцијата.
- Власта треба да престане, од една страна, да ја промовира заложбата за ефикасна и професионална јавна администрација, а во практиката да работи во спротивна насока и секојдневно да вработува стотици партиски членови, со што ја задушува администрацијата и ја води во состојба на колапс.
- ТМ препорачува власта веднаш да престане со прелевање на јавните пари во одредени медиуми, купувајќи ја наклонетоста на уредништвото на овие медиуми кон политиките на Владата. Со ваквата политика на владејачката гарнитурa директно се загрозува слободата на медиумите и нивната непристрасност во информирањето, како и лојалната конкуренција на пазарот. Наместо во јавноста да се прикажуваат како жртви на сопствената работа, ТМ им



порачува на судството и на Обвинителството да работат совесно и професионално. Не е нивно да водат војна со медиумите, со невладиниот сектор и со експертите, туку да се концентрираат на макотрпното и законитото собирање докази за криминалот и корупцијата во општеството.

- ТМ препорачува дека борбата со криминалот и корупцијата е тешка задача, но за успех не се доволни само спектакуларни апсења и масовно притворање и прислушување на граѓаните. Начинот на којшто се постапува со осомничените е огледало на нашата цивилизација и на степенот на демократија остварена во државата во која владее правото. Правото на фер судење е највисок приоритет во правната држава, што не смее да се жртвува за сметка на експедитивноста, а во корист на самопромоцијата на извршната власт и органите на прогонот.
- За вистинска независност на судството и подобри резултати во борбата со корупцијата власта ќе мора да се откаже од притисоците врз судството и да обезбеди услови за независно функционирање на судството и на Јавното обвинителство, врз основа на принципите на правичност, транспарентност и отчетност.
- ТМ им порачува на надлежните институции дека е потребна целосна ревизија на законските одредби што се однесуваат на финансирањето на политичките партии, особено за време на изборите.
- ТМ и порачува на ДКСК, како регулаторно тело, дека треба да ги креира и спроведува антикорупциските активности на начин што ќе анимира транспарентност и отчетност во работата кај носителите на власта.

**ИНФО** СПЕЦИЈАЛНА БОЛНИЦА **ФИЛИП ВТОРИ** ПОДДОРО ЗАДРАВЕ **НАВРЕМНО РЕШЕНИЕ.**

Транспарентност Македонија: Списоците на ВМРО-ДПМНЕ најтежок политички скандал

17.05.2011 11:56  
Прегледања: 261  
Гласања: 0

**bukvar.mk**  
Сете вести од А до Ш

**ФОКУС**  
НИИЦ ВО МИСИЈА НА ОДМРЗУВАЊЕ

**20**  
Светот на Сил

**ОБЈАВУВА ПРОГРАМА ЗА:**  
Обука на персоналот во граѓанскиот сектор за спроведувањето на спроведувањето на децентрализацијата и

**ИНФО** СПЕЦИЈАЛНА БОЛНИЦА **ФИЛИП ВТОРИ** ПОДДОРО ЗАДРАВЕ **НАВРЕМНО РЕШЕНИЕ.**

Наша Вест го спроведува мислет Бадајќи... **17.05.2011** Сепакте напаша во две неволни минути

ЕКОНОМИЈА МАКЕДОНИЈА БИЗНАС СКОПЈЕ КУЛТУРА СВИТ ОДНА ЗДРАВЕ МАКАДИН СКОПЈЕ

**ТМ**

**ТМ: Оваа влада од 2006 година е глува на укажувањата за корупција во Македонија**

Објавено: 09.12.2011 12:43  
Прегледања: 262  
Гласања: 0

**С.Павлева**

**С.Стефанов за своите спонзори**

По повод 5. Декември, Меѓународен ден на борба против корупцијата, „Транспарентност Македонија“ сака да го сарти вниманието на јавноста на фактот дека оваа влада на Македонија, во континуитет, од 2006 година е глува на сите домашни и меѓународни укажувања и препорови за борба против корупцијата во земјата. Во своите редовни извештаи во последните пет години, „Транспарентност Македонија“ посочува на низа неправилности и непочитувања на законите и прописаните процедури при трошењето на јавните пари.

Ова беше соопштено денеска на прес-конференцијата организирана од невладината организација „Транспарентност Македонија“. Откажува извештајот дека состојбата со јавното управување во државните администрација и државните органи кои, според нив, ставаа засвојени за исклучително на партиски врвници на владината ладина. Сид ТМ истакнуваат дека владата веќе не се ни труди да димитира дека за сопствена реклама и други пропагандни потреби троши преку десетици милиони евра годишно, а бројот на функционери кои не ја правеле својата импозитивно кариера до да се навалува, се зголемила.

Државната комисија за спроведување на корупцијата е претворена во ефикасен институти на владата за политички пресметки со владините опоненти, а владата речиси сосема ја задуши слободата на медиумите во државата. Истну паќи од политички државни тендери не ги даде најважните резултати и речиси и да нема повоен-тендер кој не е вклучен според критериумите критериуми – беше речено на прес-конференцијата на „Транспарентност Македонија“.

Откажува извештајот и дека во 2011 година, постојат вклучителни скандали, бавно спроведување на борба против корупцијата, државна администрација со екстремно аргументи и фаворизирање порак, а сето ова укажува на сосема одлучување на оваа земја од евро-атлантските интеграции и дефинирање на јавноста со реалните проблеми во државата.

PRCC

**ФОКУС**  
НИИЦ ВО МИСИЈА НА ОДМРЗУВАЊЕ

**20**  
Светот на Сил

**ОБЈАВУВА ПРОГРАМА ЗА:**  
Обука на персоналот во граѓанскиот сектор за спроведувањето на спроведувањето на децентрализацијата и

**24 ВЕСТИ**

МАКЕДОНИЈА РЕГИОН СВИТ ЕКОНОМИЈА КУЛТУРА СПОРТ ЗДОРЈЕ ТЕХНОЛОГИЈА ЗАНИМАЛИСТИ

**Економијата во Македонија колибира на отворена сцена!**

Економијата во Македонија колибира на отворена сцена! Економијата во Македонија колибира на отворена сцена! Економијата во Македонија колибира на отворена сцена!

**ТМ**

ПРОСТОР ЗА ВАШАТА РЕКЛАМА

ПРОСТОР ЗА ВАШАТА РЕКЛАМА

ПРОСТОР ЗА ВАШАТА РЕКЛАМА

ПРОСТОР ЗА ВАШАТА РЕКЛАМА

ПРОСТОР ЗА ВАШАТА РЕКЛАМА

**УТРИНСКИ Весник**

ПЕЧАТЕНО ИЗДАНИЕ

Почитува Македонија Весникер Критика Колумниста

17.05.2011, 17:44

**„Транспарентност“: Обвинителството нема волја**

Невладината организација „Транспарентност Македонија“ вчера реагирала со случајот Мартин Пешевски, со што ова Овковото јавно обвинителство во Скопје го започнува случајот. Според организацијата, во земјата се јуле не постои орган што може да спроведе комплетна, независна и неистражена истрага и извештај од политички влијанија, па затоа предвидуваат дека „земјата ќе остане на една листа на држави во кои политичката бруталност не се санкционира, туку организационо се затвораат со лидери на врвот на МР“.

„До поднесувањето на обвинение само претие политичкиот специјален И.С., Овковото јавно обвинителство во Скопје потврди дека Обвинителството ниту е мајор, ниту има волја да ја остави својата јавна дојдана и тешко да го истражи случајот на екстремно политичка бруталност и фаворизирање и нивни обичаи на демократијата на МР, неуреди, иволентно да го пренебре случајот, а јавноста иставет да го истражи со процедурално само на политичкиот специјален како „државно јавно“, посочуваат од „Транспарентност Македонија“.

Тие го потсетуваат јавноста обвинителство дека претрпели истражувањето на јавно дело не подразбира само политичка одговорност на истражувањето туку е и јавно дело. Јавното обвинителство, според организацијата, треба дојдана до управно соопшете истрага во случаите кога постои неизвесност на политичката во нестан во кој постои управно судре-не интерес, (Д.Р.)

Сепакте и притојана „СВ пате“.

**ИЗДАТЕЛСТВО**



